

ERFGOED MAGAZINE ENSCHEDÉ

DE GESCHIEDENIS VAN HET BOUWHUIS TUNNELTJE

MEI 2020.
Een uitgave van de Stichting Cultureel Erfgoed Enschede.

Het jaar 2020 is voor Enschede een gedenkwaardig jaar. Op 1 april 2020 is het precies 75 jaar geleden dat Enschede bevrijd werd van de Duitse bezetting. Enschede was bevrijd van vijf dramatische oorlogsjaren met jodenvervolgving, herhaaldelijke bombardementen, voortdurende honger en alles omvattende angst onder de bevolking. Voor de Stichting Cultureel Erfgoed Enschede is dat reden om de bevrijding op bijzondere wijze te herdenken. Dit jaar brengen wij iedere maand een extra Erfgoed Magazine uit. De publicaties richten zich op gebeurtenissen die zich hebben afgespeeld op historische plaatsen en in gemeentelijke en Rijksmonumenten tijdens de oorlogsjaren. We hebben in het afgelopen jaar veel research verricht en het resultaat hiervan willen wij in dit bijzondere herdenkingsjaar graag met u delen. Dit jaar kunt u iedere maand een nieuwe aflevering verwachten en alle publicaties maken deel uit van uw (gratis) abonnement op het Erfgoed Magazine Enschede. Uw reacties zien wij met belangstelling tegemoet. Bestuur stichting cultureel erfgoed Enschede.

HET BOUWHUIS TUNNELTJE (1866-1992)

Ons collectief geheugen, als het gaat om historische gebouwen, is vaak gericht op een aantal specifieke gebouwen in Enschede die er niet meer zijn. Het voormalige politiebureau, de villa's aan de Nijverheidsstraat en ook het Bouwhuistunneltje in de spoorlijn Enschede Hengelo spreken nog steeds bij velen tot de verbeelding. Op het internet circuleren regelmatig foto's van het Bouwhuistunneltje dat een belangrijke verbinding was tussen de Parkweg en het Twekkelerveld. Velen herinneren zich nog dat je als fietser goed moest oppletten om niet in de uitsparing van het spoor te belanden met gevolg een valpartij.

Het tunneltje werd in het jaar 1866 gebouwd voor de aanleg van de spoorlijn Oldenzaal - Lonneker - Enschede - Boekelo - Haaksbergen. Het gedeelte van deze lijn tussen Boekelo en Haaksbergen bestaat nog steeds. In de zomermaanden rijden hier als toeristische attractie de historische treinen van het Museum Buurtspoorweg. De tunnel ontleend zijn naam aan het destijds nabij gelegen cafe Bouwhuis.

In het jaar 1972, eindigde de functionaliteit van de spoorlijn naar onder andere de bandenfabriek Vredestein en spinnerij Oosterveld. Nadat in 1974, naast het kleine Bouwhuis tunneltje, een grote tunnel voor het verkeer werd gebouwd, werd het Bouwhuistunneltje ook niet meer voor het wegverkeer gebruikt.

Foto boven: Cafe Bouwhuis.

In het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw werd de spoorverbinding tussen bedrijven en het NS station niet meer gebruikt. Begin 1992 werd het Bouwhuistunneltje volgestort met zand en vervolgens dichtgemetseld. Daarna werd het geheel onder het talud van de spoorweg Enschede - Hengelo (O). In de wijk Twekkelerveld, is vooral de bewonersvereniging Rigtersbleek actief geweest met de oude tunnel. In 2009 heeft de wijkraad van het Twekkelerveld nog een poging ondernomen het Bouwhuis tunneltje weer open te stellen, als historische waardevol voor dit stadsdeel, dat voorheen bijna alleen via dit tunneltje te bereiken was. Deze initiatieven hebben echter niet tot resultaat geleid.

Deze spoorlijn was jarenlang de verbinding tussen verschillende (textiel) fabrieken en het NS station in Enschede.

De emancipatie voor het bedienen van de spoorbomen bij de Bouwhuistunnel bleef ook hier niet achter

De Tweede Wereldoorlog.

Dat het Bouwhuis tunneltje in de Tweede Wereldoorlog bij het verzet nog een belangrijke rol heeft vervuld weten eigenlijk maar weinig Enschedeers. Piet (Schuilnaam "Blonde Piet") afkomstig uit Drenthe, was al heel jong als wever, in de textielfabriek van Van Heek te Enschede, werkzaam. Hij gebruikte weinig woorden. Kon het niet laten om iemand zo af en toe een poets te bakken. Gereformeerd opgevoed. Na zijn "immigratie", samen met zijn ouders, broers en zussen, vanuit zuid-oost Drenthe, verbleven zij eerst in Oldenzaal, dat voor vader Alberts te Katholiek was. Na een tijdje in de wijk de Velve te Enschede te hebben gewoond, vond vader Alberts deze wijk te communistisch en uiteindelijk vond hij z'n draai in de wijk de Broekheurne in het zuidelijke stadsdeel van Enschede. Daar ging Piet naar de lagere school en van daaruit de fabriek in. Bij de familie Alberts, heerste het motto: "Arbeid Adelt".

Piet, die tijdens het uitbreken van de oorlog, nabij het plaatsje Achterberg, even ten noorden de Grebbeberg, als mitrailist dienst deed, (4 MC) werd later tijdens het terugtrekken van het leger nabij Maarsse, samen met z'n maat Gerrit van Heek, krijgsgevangenen genomen, maar zij wisten tijdens het wachten op de trein, die hen naar Duitsland zou vervoeren te ontvluchten. Toch werden Gerrit en Piet kort daarop thuis gearresteerd en teruggevoerd in krijgsgevangenschap en verbleven zij vervolgens 6 weken in Amerongen. Hij en zijn maat Gerrit moesten daar oorlogsmateriaal sorteren en schoonmaken.

Foto links: Piet Alberts ofwel Blonde Piet.

Na zijn vrijlating kwam hij al vroeg in aanraking met de illegale activiteiten, uitgevoerd door jongeren in zijn kerk, de gereformeerde kerk van Enschede zuid, alwaar ook Johannes ter Horst deel van uitmaakte. Al heel snel raakte hij betrokken bij het helpen onderduiken van personen, die door de Duitsers gezocht werden. De vertrouwensband tussen Johannes en Piet was er al vroeg, mede gesterkt door hun gezamenlijke geloofsovertuiging. Piet verbleef al de oorlogsjaren in de stad Enschede.

Alhoewel het nergens beschreven staat, heeft Piet inmiddels het commando gekregen van de nieuw opgerichte Knoop ploegen binnen Enschede, die kort daarop afdelingen werden van de Binnenlandse Strijdkrachten. Johannes stond boven hem en had het commando over geheel Twente. Een voorbeeld is de heer Lette, die in die tijd ook deel uitmaakte van de groep nieuwelingen onder de leiding van "Blonde Piet".

Hieronder doet de heer Lette zijn verhaal:
"Piet Alberts, kende ik in de oorlogsjaren als zodanig niet. Ik kende hem alleen als "Blonde Piet". Zo stond hij bij de verzetsmensen bekend en later ook bij de vijand. Gelukkig heeft de vijand nooit het verband kunnen leggen tussen "Blonde Piet" en zijn werkelijke naam, anders was hij zeker gearresteerd. Hij had meerdere groepen onder zich en kwam overal. Het was niet zo dat onze groep op een geheime locatie zat. Een kluis kregen, deden wij die en daarna ging ieder weer zijns weegs. Het was zelfs zo dat je, met uitzondering van de commandant, ook maar heel weinig wist van de personen in je eigen groep. Omdat dit véél te gevaarlijk was. Laat staan dat je iets zou weten over andere groepen. Er waren groepen die maar heel weinig actie ondernamen. Onze groep was vrij actief. Een aantal mensen van onze groep ken ik nog.

Foto gemaakt vanuit de Bouwhuistunnel. De spoorlijn gaat hier richting het havengebied en bandenfabriek Vredestein.

De spoorverbinding was destijds rechtstreeks verbonden met de textielfabriek van Rigtersbleek.

Dit waren: Klaas Nijenbrink, dat is zelfs een neef van mij. Hij heeft een broer Harm Nijenbrink, die bij de politie heeft gezeten. Verder Jan Beugelink, die was na de oorlog ook bij de politie, Johan van de Berg, Hofstra, Johan Letteboer, Wim Nierkens, Jonny Boer, dit was een zoon van een groenteboer aan de Kuipersdijk te Enschede.

Hij was volgens mij de jongste van de groep. Verder Dries van Leeuwen, die is later een bekende scheidsrechter geworden en Johan Scheibens die volgens mij goede banden onderhield met de Kringcommandant Binnenlandse Strijdkrachten Ben ter Kuile.

Verder nog Klaas Straatman. Hij was volgens mij hoger en gaf zelf nooit mee aan acties. Hij deed volgens mij alleen de bevelen. Ik herinner mij ook nog aan Hennie Meurink en Johan Hofstra als leden van de groep. Onze werksamheden bestonden uit alles wat ons opgedragen werd, zoals het plegen van sabotage en het verzamelen en transporteren van gedropte wapens, munitie en springstof.

Foto links: In 1978 werd er een reconstructie van het spoor gerealiseerd waardoor een betere verbinding ontstond tussen de Parkweg en de Lambertus Buddestraat. Het spoor was destijds nog functioneel.

Foto boven: De stoomlocomotief lijn aantocht was voor treinspotters boven op de Bouwhuistunnel een moment om vast te leggen
Foto onder: Het tijdelijke gebouw van de IJclub Vooruit (1885-1907) met links daarvan de Bouwhuistunnel. (foto omstreeks 1900)

Sinds 1978 is de Twekkelertunnel in gebruik

Deze "nieuwe" tunnel wordt ook met "Twekkelertunnel" aangeduid, hoewel aan deze naam geen raadsbesluit ten grondslag ligt.

In de Twekkelertunnel zijn fraaie graffiti paintings aangebracht

COLOFON

Het Erfgoed Magazine Enschede is een uitgave van de Stichting Cultureel Erfgoed Enschede.

Redactieadres:
Stichting Cultureel Erfgoed Enschede
info@cultureelerfgoedenschede.nl

Disclaimer
Ondanks de samenstelling van dit Magazine bestede zorg kan de redactie geen aansprakelijkheid aanvaarden voor de onvolledigheid of onjuistheid van dit nummer.